

ACC. N:R M. 15292: 1-6.

Landskap: Skåne Upptecknare: Mätzias Isabo, Lund
Härad: N. Isbo Berättare: Fredrik Nilsson
Socken: Färingtofta i Riseberg Berättarens yrke: smedmästare
m. ft. s. v. o. h. v.
Uppteckningsår: 1961 Född år 1884 i Färingtofta

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Inve den. s. 1-6.

Lu F 111

Jag började om vintern när jag gick och läste för prästen. Och jag hade en pall, så här hög, som jag stod på och så vid sidan om ambolten och släggan. Och så fick jag ju dra den gamla bälgen. Min far var ju smed med~~ä~~, Han hade lärt sitt yrke i Hässleholm, då innan han kom ner här till Färingtofta. Jag lärde hos far. Farfar var värmlänning; han hade ungefär samma yrke som de har på maskinstationerna nu. Han kom ifrån Värmland ner här och hade sju par oxar med sig och drängar och plöjde. Så hamnade han i Skarhult och så blev han gift där och så löste han upp det där bolaget ~~xxxxxxx~~ eller vad man skall säga att de hade.

Jag började i smedjan när jag var tretton-fjorton år, så det var inte den allara största skäggan jag kunde ha. Far var sträng, men han ~~g~~ade ju arbetare, där var en två-tre stycken, och var det något riktigt styvt, så fick de ju hjälpa till. Vi hade över hundra hästar ~~xxx~~ att sko. Där var ju litet att göra bara med det, och så gjorde han en massa vagnar.

När jag var äldre och var gesäll var jag ute hos andra smeder. Med mat och arbetstid och fär hållandena var det mycket olika. Jag arbetade hos en som het~~te~~ Björkelund i Kungshult, han var bror till den, som hade hovbeslagningskursen på Alnarp och där hade vi mycket bra med maten och reda och religion, som de säger. Men så var det det motsatta, jag var på ett ställe, där var det något annat, där söps mycket från morgon till kväll, och så var han på pågarna och så slog han på dem. Jag kommer ihåg en gång, jag stod och gjorde plogskär, och då tyckte han att den pågen jag hade, det var en snäll och duktig påg, men han var ju inte så stark, han gav sig på honom och gav honom på vinan. Jag slängde bitarna och ~~gxxxhxxxxxxx~~ gick på smeden och gav honom ~~igen~~, och sluta gjorde vi bägge två.

Arbetstiden var från sju och till åtta. Rast hade vi bara precis medan vi åt, så det var ingen viss tid.

Att jag reste ifrån fars smedje det var för att få se

något, det sade far alltid att man skulle ut och dtudera litet. Jag var på tre olika ställen utom hos far, eller kanske det var fyra, en glömmer sådant. - Min första plats, det var i Södra Sandby, det var efter en annons i tidningen, men det var ett djävra hål. Där stod brännvihsflaskan på bordet var- enda måltid. Men jag vill ju inte säga att de var stygga där. Men gesällerna det var ju riktigt avskrap på den tiden. Jag var gesäll i sju-åtta år. Sedan arrenderade jag först här i Riseberga.

Vinterskoningen var rätt strängt arbete. Skulle en sko en tjuo hästar och litet till, så fick det gå undan. Jag höll alltid själv upp. Ja, en kunde få nogon, men jag sade alltid det att får jag en dålig upphållare, då håller jag hellre själv upp.

När jag kom till fars smedja, då var den, ja, jag vill ju inte säga modern, men det var i alla fall en riktig smedja, men när far kom dit, då var den grävd in i jorden, så jag minns den också. Den var ingrävd i en backe i ena sidan. Men så byggde han ju sin smedja, innan jag började där, en vanlig länga. Om jag minns rätt, så tycker jag de talade om att den var arton alnar lång och tolv alnar bred. Den andra blev jäm- nad med marken. Sedan efter hand så byggde han boningshus där, så det blev till källare delvis.

I smedjan var skostall på den ena gaveln och mitt emot skostallet där var gesällkammare, och sedan så var det andra ju som utrymme till verkstad. Där var naturligtvis inte nuti- da maskiner, men far gjorde själv bockmaskin till att bocka hjulringar på, och gjorde svarv, men den var inte så rolig att stå och dra, svarven, den drogs för hand. Vi hade en bormaskin också. Den gamla, som man drog för hand, kallades borrhvingen. Jag tror jag skickade den till Kulturen i Lund, Vi hade två fyrar i smedjan. Men vi nyttjade ju nästan ald- rig mer än den ena. Men många gånger när man ~~gjorde de~~ ~~gjorde de~~ ~~gjorde de~~

*För
Förningstifta
m.*

hade hjulringar färdiga och skulle lägga hjulringar på, så höll man bägge ~~hjm~~ fyrarna igång och värmdes hjulringar på.

Far gjorde rätt mycket vagnar; till och med gjorde han en hel massa skånska trillor.

(Om den nybyggda smedjan:) Den var murad med råsten mellan timret och klädd utvändigt och invändigt med bräder. Så var där ett innertak. Vi hade alltid järnet där uppe. Yttertaket var av stickor.

Järnet köpte far till att börja med hos en järnhandlare som hette Anderberg i Klippan. Sedan bytade han och köpte i Höör. Det fanns inte alla olika dimensiner på den tiden utan det var mest grövre stänger. Det fanns bara en kvalitet, och det var mycket bra järn, mjukt att arbeta med. Det fanns importerat engelskt järn också, men när man arbetade med det så klyvdes det av sig själv. Vi hade det aldrig, men vi hade en gesäll där hemma, som hette Sköld, han var en tysker, han hade arbetat med det något djävla skit. Det var konstigt med den pojken, han gjorde den första flygmaskinen där hemma som existerade, och så reser han ifrån det. Den drevs ju bara med en fjäder, men den kunde gå en femtio meter, och där var ändå själva idén med vingar och alltihopa. Han reste till Amerika, sedan har vi aldrig hört vad där blev av honom, om han fortsatte eller...

Järn och kol fick man ut på det viset att den, som sålde det, själv körde ut det med häst och vagn. Far hade aldrig någon häst själv, men han köpte jord, så han hade några kor.

På den platsen, där jag arbetade sist, det var i Östraby vid Svalöv, där var det mycket bra, det var som mitt hem. Men så skulle jag ju hem till jul. Och när jag då kom hem, då dog den smeden, han rev sig av ett hästskosöm och fick stelkramp och dog. Och så ville de tvunget jag skulle komma dit, han hade lärt där hemma och varit bekant och haft umgänge, och så ville de jag skulle arrendera det. Så tyckte jag, att jag kunde vara där litet och se hur det såg ut. Det var egentligen

en bra plats som smed, för där är rätt bra gårdar, ja, stora är de ju inte, men det var en två-tre par hästar och så. Jag arrenderade den i fem år och under tiden byggde jag en smedja tvåhundra meter därifrån. Jag fick egnahemslån till bygget.

I början skrev jag räkningar en gång om året, men sedan ändrade jag det och skrev två gånger om året. Det kunde hända att det dröjde ett år till sedan innan man fick pengarna. Men många betalade ju innan. Det var också en del kunder som kom och betalade och ville ha räkning.

(Om smedernas anseende:) Jag tror det att smederna värderade ~~de~~ de litet, om inte annat, så var de rädda för pryl. Jag anser att smederna hade väl så högt anseende som visaa andra och att skräddare och snickare inte var hållna för mer. Smederna var nog bländ de ~~Hantverken~~ som stod högst.

Jag har varit med om att smida hästskor. Jag minns att vi blev läns på hästskor en gång, och då smidde vi en hel natt för att vi skulle ha hästskor dagen efter, då vi skulle sko. Det var tvåor och treor och fyror, som var de storlekarna som dominerade. Vi var två som stod och smidde den natten.

Far han visade mig och skulle lära mig att smida hästskosöm. Men jag fick aldrig rätt på det att smida dem så att man kunde slå dem i. Men det var ju bara på skoj han skulle visa mig och lära mig.

~~Fxxx~~ Far smidde yxor, bodde och stålade. Förr högg de upp timret i stället för att såga det, och så högg de hjul-ekror. Far hade ord om sig att vara bra eggjärnssmed, som de kallade det.

Smidesyrket har ändrats mycket från den tiden när jag började och tills jag slutade eller tills nu. Då fanns det bara handkraft att ta till. Den första maskinkraften vi arbetade med, det var när jag var i Kungshult, då fick vi en liten fotogenmotor. Den drev svarv och bormaskin. Det tog förstas lång tid att stara den, och få kulan varm. Men man fick ju samla så att man hade arbete när den var igång. Vi gjorde hundrapinnsharv där.

Jag har inte haft anställning som gårdssmed, men jag arbetade på Trollenäs hos en smed där som hette Paradis. Han var gårdssmed. Jag fick betalningen av smeden. Det var en trevlig smedja. Den var byggd utav pelare, så där var öppet, och sedan gick taket på sned. Jag körde dit för ett par år sedan, för jag skulle se hur det såg ut, men det var nerrivet. Gårdssmedens alla verktyg ägdes av gården, så smeden var bara anställd. Den som blev gårdssmed, det kunde vara en, som inte hade pengar att sätta upp eget och inte var nog företagsam att börja på skuld.

Far hade en stämpel med sina initialer, G.N. Han hade två märken, en fyrkant och ett litet längre. I huvudsak var det eggjärn, som blev stämplade, ja, vagnar också, åkvagnar. Det sattes framme på springbågen. Det var inte alla smeder som hade sådana stämplor. En duktig smed ville gärna sätta sin stämpel på verktyget för att tala om: detta har jag gjort ,

och kunderna ville också ha stämpel för att veta att det var hansom hade gjort det. Alla smeder tillverkade allt som behövdes, men det var inte alla som lyckades lika bra, och om någon lyckades särskilt bra med eggjärn så blev han känd som god eggjärnssmed.

(Om tillverkning av eggverktyg:) De hade ju långa yxor, som de högg upp timret med, de kallade dem bilor. Då gjorde smeden först huvudet. Sedan bände man det över, sedan lade man in stål mellan järnen, och sedan var det till att svetsa ihop det och hamra ut det. Man använde något som kallades verktygsstål, det liknade mest vanligt fjäderstål.

Eggjärnen som man tillverkade var förutom yxor så kallade bandknivar och alla verktyg som användes i toffelindustrin och träskotillverkning. ~~Part~~spadar gjorde aldrig vi, det kom smålänningarna neråt med. De körde ju omkring med sådant, trätjära och så hade de ju spadar och liar och sådant.

ACC. N:R M. 15292:6.

De hade specialiserat sig på torvspadar.

Eggjärn liksom allting annat gjordes alltid på beställning. Det skulle vara olika modeller. Bara en sådan sak som en yxa att hugga upp timmer, den ville inte alla ha likadan, utan var och en ville ha sin modell.

6
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND